

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megtelen e lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton dében. Ára évfolyamra 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeletik.

A „nyilttér” cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

A „K. Közlöny” magán távsürgönye.

Feladatot Pesten sept. 20. d. u. 5 óra 50 perczkor.
Megtört Kolozsvárra sept. 20. d. u. 6 óra 10 perczkor.

Falragasok jelentik, hogy a magyar országgyűlés december 10-re összehívott. Választási törvény az 1848-diki. Az országgyűlést ő cs. királyi Főlsége személyesen fogja megnyitni.

Kolozsvár, sept. 20.

(D.) A „Gazetta Trans.” tordai levelezője azon álmot látja, hogy magyar propagandisták bolygának az oláh vidékeken, a kik a népnél az unio mellett ágitálnak.

A nélkül, hogy kétségbe hozzuk azt, miképp lehetnek politikálni szerető egyének, a kik a néptömegekkel találkoznak, szeretik annak fülébe rágni saját politikai meggyőződéseiket, azt egyenesen tagadjuk, hogy bárminő magyar propaganda ily irányban az oláh nép között szervesen működne, és ezt annál kevésbé volna szükséges tenni, mert a magyar soha sem fogadott el országában egy tabula rasát, és így álláspontjához képest soha sem is számított arra, hogy az ország pozitív törvényei a felszabadult néptömeg suffrage universelle által még egyszer revidáltassanak.

Sőt bármennyire felvilágosultnak állítja a „Gazetta” az oláh köznépet, a magyarok midőn jól látják azt, hogy még mivel s sok részben kiképzett emberek koponyája is mily vastag a politikai kérdések felfogására, s a törvényes álláspontok megítélésére; kevesebb feltétellel lehet egy az alkotmányos életben még éppen nem iskolázott köznépről, mint hogy magának azon fáradságot vehesse, hogy peripateticusokat küldözön a földmivelők, juh- és kecske-pásztorok viskóihoz, kikkel a legitimitás bölcselétét házról házra tanítassa.

Habár óhajtuk mi, hogy a törvényhozásunk által felszabadított köznép: magyar, oláh, szász, tót, orosz, horvát, stb. egyaránt minél inkább s minél előbb kifejlődjen az alkotmányos életnek az ő rétegebe eső követelése felfogására; azonban kiemelkedett már állami életünk azon nomád állapotból, hogy az államtudományt hős regékben vagy tündérmesékben hordoztassuk szét prozelitaink által a patriarchalis tűzhelyek körül; s nehezen vetemedhetünk azon gondolatra, hogy a köznépet kívánjuk arról capacitáltatni, a mit ha az értelmiség is képes lehet jól megérteni s felfoghatni, szerencsénknak tartjuk.

Nem egyes párt- vagy személy-kérdések, hanem egy nagy politikai kérdés forog most szobán; országunknak az alkotmányos jogok valódi gyakorlatára nézve képessé tétele az által, hogy Erdély eddigi tehetetlen és meddő törvényhozása a közös királyságával összeolvasszatván, azt a magasabb népjog gyakorlatára képessé tegye, s a népet oda emelje, hogy ő valóban a törvényhozás egyik factora legyen, éppen úgy, mint a suverain annak másik factora, kiknek kölcsönös egyetértése szentesítheti a törvény fogalmát.

Ily eszmékkel bizonyonyal nem megy ki a magyar az oláh nép közé propagandát csinálni, mely csak annyit képes megérteni, a mennyiről 1863-ban capacitáltak: válaszd követnek ezt s ezt, s akkor fel fogják köztetek osztani az urak uradalmait, s ingyen juttok nem csak a jobbágy, de az allodialis birtokokhoz is. Másokra bizzuk az ily propagandát; mi a mi céljainkhoz amazokhoz hasonló eszközöket nem találunk.

És végre is a magyar álláspont nem azt követeli, hogy a néptömegekkel, hanem azt, hogy az intelligentiával értesse meg önmagát, s ha lehet azzal fogjon kezét a haza valódi szabadságának megalapítására, mely által egyedül lehet a köznép is boldog, s mely által egyedül fejlődhetik évtizedek mulva oda, hogy az állam magasabb kérdéseinek némi megítélésére józan értelemmel bírjon.

Midőn a „Gazetta” írója azzal insinualja az unio kérdését, hogy e szó a köznépet az 1848%-ki polgárháború iszonyaira emlékezteti; jól belátható ebből, hogy minő propaganda indulhat a nép között. A magyar álláspontnak nincs szüksége, hogy ez insinuatikat reclamálja, az ő kérdését nem a havasokon s mezőkön, hanem a kabinetekben

és a zöldasztaloknál dönthetik el; a népnek csak annyit kell ahoz tudni, hogy képes legyen jól megválasztani közbizalma emberét, s szerencsés ha érzékkel bírt jól választani, ha a választások nem viszik őt a jogeljátszás örvényébe, nem lévén képesek megfontolni azt, hogy eljátszani azt, a mit a népek évezredek küzdelme vívott ki a népszabadságra nézve, eljátszani könnyű egy óra alatt; de visszavinni a szabadságot a legkeveset több programmu kormányoktól is évszázadok alatt sem lehet.

Miért beszélne ezen dolgokról a mi propagandánk a miveletlen tömeghez? Soha sem a tömeg dönté el az alkotmányok sorsát; maga a suffrage universelle európai hőse csak azért folyamodott a tömeg szavazatához, hogy despotismust megerősítse, illetőleg arra a népszertűség színét ruházza; bebizonyítván ezáltal, hogy a tömeg előtt kedvezőbb a despotismus — ha úgy akarja — mint a köztársasági szabadság is. Mert hisz mit tudott még a mivel francziák néptömege is arról, midőn Napoleon császárságát a kormány parancsa szerint megszavazta? Ezáltal éppen a valódi népszabadságot, az önkormányzást, az ország parlamentjét, felelős kormányát, a nép választási joga ez egyedüli alkotmányos eredményét árulta és játszódta el.

Vannak általános eszmék a melyekért a nép lelkesülni tud, a melyeket ért, s megítél, mert az ő nézetvilágába esnek, de oly complicit alkotmány kérdéseknél a minő Erdély unioja az anyakirálysággal, s ez általi összekötése a birodalom másik felével, hasztalanul inditanánk propagandát a néptömeg között, nem érti ez azt. — Ha ő veszi szírijét a gubástól, gyűszűjét a szíjgyártótól, kucsáját a szöcskétől, megkapja közbizalmának azon embereit is, kik kis kört igénylő szabadságát, családi tűzhelyének békés jólétét oltalmazzák; a kik védelmezenek oly alkotmányt, mely eszökente adja rovására a vérszívó bürocratiát, a mely virágoztassa fel az ország közigazgatását, hogy ez által az egyéni szorgalomra is eredmény járuljon, a mely békét eszközöljön az országban, hogy ne szükségeltessék a népet kimerítő hadsereg.

Nem kellene peripateticus politikuskok a mi propagandánk terjesztésére. Ott függ a nép falain a mi propagandánk az üres tarisnya. Tizenhét év óta él a magyar értelmiség visszavonulva a közdolgoztól, az óta van elveszve az ország alkotmánya; s az óta a nép habár ingyen szép földbirtokhoz jutott, sokkal szegényebb, mint volt azelőtt. Nem bírja ma adóját, melyért a régi időkben soha sem panaszkodott, egy szük esztendő az éhség karjaiba veti őt, míg hajdan egy szük év csapását alig érezte. Gabonáját, marháját olcsón adja el, drágán veszi, mert nincs hitelle, megették a bujtogatók az értelmiség és nép közötti patriarchalis viszonyt.

Communistikus eszmékkel összezavarták a tulajdon fogalmát, s ez által a helyeséget létesítvén, a nép csönödes szorgalmát lázadózási utópiákkal cseréltetik ki. De a nép mindinkább kifárad a teljesíthetetlen ígéretekben; vért sem fogja többé vesztegetni nyugtalan elmék örgöngeseiért.

Mi a rend, fegyelem, szóval az alkotmányos rend által nyugalmat s jóllétet kívánunk eszközölni a népnek, mi meg akarjuk semmisíteni azon nádályokat, a kik a nép verejtékén gazdagodtak, míg azt mindinkább kimerítve, mely elszegényedésbe lökték; igen, a mint a tordai levelező insinualni akarja, mi arra törekszünk, hogy a nép adója alaszálljon annak idejében, midőn az állambiztartásba alkotmányosan behozandó takarékosság által alább szállhat, arra törekszünk, hogy a nép minden terményt, s ezek közt természetesen a tordai levelező dohányát is annak idejében szabadon természetesse, annak idejében mondjuk, mikor a népjóllét, vagy az államgazdasági bölcsesség más utakat fedez föl az állam azon szükségleteinek fedezésére, melyeket most a szabad termelésnek — az államgazdaságat szabályaival ellenkező — megszorítása által kénytelen most fedezni; nem rettegünk szembe nézni a tordai oláh levelező azon vádjával, hogy mi nem a másoktól elesipett s harapott birtokok, nem communistikus eszmék, hanem igen az adó leszállítása, a szabad termés, szabad adás-

vévés, közlekedési utak és eszközök, kereskedelmi vállalatok, hazai természetmennyek szaporítása s kicserélése, az állammonopoliumok megváltása s más hasonló igazságos eszközök által akarjuk a népet jobb sorsba, azon sorsba emelni, hogy adóját hordozhassa, önmagát s családját fentarhassa, vallására áldozhasson, gyermekeit nevelhesse, s nemzeti műveltségét ezek alapján kifejtthesse. — Ez lesz a népnél, a mi politikai irányunk propagandája.

De e czélt nem a népnél való agitativál érhetjük el, hanem országunk képviselőit a trónnal való egyetértése által.

Nem meggyök mi a faluszékére, s kupa tanácsokhoz itéletért, midőn pörünk a legfelsőbb bíróság előtt áll; és így a tordai levelező nagy álmokat álmodoz, midőn azt hirdeti, hogy magyar agitatorok járnak az oláh köznép között.

Erdély Magyarország kiegészítő része.

(folytatása és vége.)

A III-dik fejezetnek már czimében e nevezetes kérdés: „miért nem egyesült Erdély 1848 előtt ismét teljesen a királyság többi részével?” állítatik fel. 1686-ban a szásznyevűt évig törökkézen volt kir. székváros, Buda visszafoglaltatott, s következő évben a török nagy vereséget szenvedett Mohácsnál, éppen ott, a hol 161 év előtt a magyar nemzet virága elhullott, s a nemzeti függetlenség és jóllét sirba látszott szállani. Károly hg. a hadsereg egy részével — Apaffy minden szabadkozásai és ígéretei daczára — Erdélybe vonult, a városok s várakba es. katonaságot rakott, s egy szerződés iratván alá, Apaffy ezután csak árnyék-fejedelem udvarával Fogarasba vonult, Károly hg. pedig Szebenbe, honnan az országot négy hadi kerületre osztván, Bécsbe távozott. Az 1687 oct. 18-ra Pozsonyba hívott országgyűlés a királyi ház férfi ivadékának örökösödési jogát megállapítván, az Erdély irányában kormánypolitikában is fordulatot idézett elő. Az Erdélybe telepített hadak főparancsnokává Caraffa a „debreceeni executio” s az „eperjesi megszárlat” hőse lön kinevezve, kinek jövelete rendkívüli rémtürelést okozott, s részint e rémtürel. részint a mindenható és nagyraívó Teleki Mihály befolyása okozta, hogy 1688 május 9-kén a fejedelem és ország nevében oly nyilatkozat iratott alá, miszerint „Erdély magat a császár és király pártfogása alá helyezi, s Lipótót és utódait, mint az elmúlt pozsonyi országgyűlésen vezetett, törvényes és örökös urál elismeri, bizván, hogy ő felsége Erdélynek mind valási, mind egyéb szabadságait fentartja stb. Egy jogait biztosító szerződés aláírását azonban a fejedelem s a rendek hiába sürgették; míg végre 1691 ben Lipót nem találta tanácsosnak tovább is megtagadni az eziránti sürgetéseket, s a fogarasi országgyűlésen a császár-király hitelleve közzétett, s miután Tökölly Erdélyt újabb fenyegeté, az oklevelet oct. 16-dikán ki is adta. Az erdélyi rendek most készek valának azt elfogadni, de előbb követeket küldtek Bécsbe, a kiknek feladatuk vala ifjabb Apaffy fejedelemébe meggyőztetését, s a hitlevélnek némi változtatással ünnepléses formában kiadását eszközölni. De a bécsi udvar korlátolt hatalommal se akará többé helyreállítani az erdélyi fejedelemiséget, mely, ha a töröknek kedvezne a szerenese, újabb elszakadás farsánul szolgálhat vala. A vallás ügyét mindazáltal egy 1693 april 9-kén kelt külön pótléklevelben intézte el. Ezenkívül május 14-kén még egy más oklevél is adatott át a Bécsbe küldött Alvinczy Péternek (Alvinczyana resolutio), mely válaszul a rendek egyéb kívánataira Erdély összes ügyeit szabályozza, s Bécsben egy külön erdélyi udvari kancellária felállítását helyezi kilátásba. II. Apaffy élte 20 évét 1696 oct. 13-kán érte el, mikor a fejedelemiséget át kellett volna vennie, de e helyett katonai fedezet alatt Bécsbe vitetett, a hol vele lemondattak a fejedelemiségről, hercegi czimvel rubázták fel, s meghalt 1713 febr. 1-sőjén, s ezzel Erdélyben az 1691-ben ideiglenesen megállapított rendszer véglegessé alakult; azonban valahányszor a közös magyar alkotmány fonállását s a korona birtoklását illető valamely nagy közjogi tény került szőnyegre, Magyarország két felének egyesülése is mindig felmerült, s Erdély mindig vágyott is viszont egyesülni, s ha erre már a Lipót idejében nem tört, ennek a magyarországi közállapotok visszariasztó szomorú képe volt az oka; mert ott a magyar alkotmány tetteg mellözve vala, a beküldött német

zsoldosok barbar módon fétkelenkedtek, a protestáns vallásnak üldöztek, mire a Wesselényi, Zrinyi, Frangepán- és Nádasdy kivégeztetése következett; 1673-ban száz protestáns pap halálra, fogságra, számkivetésre íteltetett, hetvenen gályarabságra hurvóztattak, s Caraffa az eperjesi bíróságot működteté. Nem csoda, ha Erdély a leopoldi hitlevél keletkezésekor nem sietett viszont egyesülni az anyaországgal, s nem csoda, ha 1692-ben az erdélyi kancelláriának a magyarországgal leendő egyesítése mellett a M. Váshelyt tartott országgyűlésen csak a catholicus rendek szavaztak.

De a kapcsolat a koronával soha se szakított meg, s 1688-ban az örökösödési jognak a nőágra tett kiterjesztésekor, hosszas idő után ismét szóba jött az unio. Mária Terézia 1741 aug. 30-kán az erdélyiekhez intézett leiratában maga hívta fel Erdélyt a Magyarországgal szorosabb egyesülésre, de aztán huzamos ideig nem tartatott országgyűlés. Nagyrészt magán körülmények okozták az unio létrejöttét 1790—91-ben is. II. József császár 1782-ben egyebek közt az erdélyi s magyarországi kancelláriákat egyesítette, s az erdélyi főkörmányszék sept. 5 diki felterjesztésében ezt meg is küszönte. II. József egyoldalú rendeleteit később visszavonván, s megindulván az alkotmány visszaállítása, a Királyhágon innen és tul egyiránt általános unio-mozgalom kezdődött. Az erdélyi részekben a megyék, székely és szász székek s kir. városok visszazervezett közgyűléseiken egy hangulag és kivétel nélkül az anyaországgal szoros egyesülés mellett nyilatkoztak, az 1790 július 6-dikára Budára összehívott, később a koronázást végezt Pozsonyba áttett országgyűlésre valamenynyen követték is küldöttek, s Erdély és Magyarország unioja érdekében kérvényeket terjesztettek elő, a szász székek s a szász nemzet nevében többek közt az akkori comes és biztos Bruckenthal Mihály, s ezen kérvények tárgyalás alá is vétettek, azonnal átadtván a kerületeknek. De némely fenlevő kormányzati urak csakhamar kezdék aláálni a jó alapon megindult jó ügyet, s erdélyi püspök gr. Batthyány Ignác, mint Alsó-Fehérmegye biztosja, b. Bornemisza János, mint Hunyad-, Küküllő-, s Zaránd-megye követe, b. Thorockai J. Tordamegye követe, Zsomori Ádám Dobokamegye s Gáál Miklós Aranyoszek követe, a kik az erdélyi ügyek figyelemmel kísérése végett Budán voltak, egy kérvényt adtak be az alsó táblához, melyben panaszojkák, hogy némely erdélyi követek megbízásuk s egész Erdély közöbajta ellenére ármánykodnak, és kéri, hogy Erdélyt a hitlevélbe mindenesetre vegyék fel, s a szorosabb egyesülést sietessék. A rendek a koronázást megelőző napon az unio érdekében tettek is felterjesztést. De már késő volt; az önző, hazafiatlan sugallatok eljártak az ügyet. Az erdélyi követek egy kir. leiratban hazautasították. Kolozsvárra országgyűlési hivatt össze, s a kir. leiratokban az unioról szó se volt már. Mindamellett az unio kérdése felett érdemleges tanácskozások kezdettek, az egyesülés módjának kidolgozása végett a rendek egy bizottságot neveztek ki, s ezt az unio ügyében 1791 február 15-kén tett külön feliratban jelentvén, kérték ő felségét, hogy tekintetbe vévén a pozsonyi 1741: 18. törvényezikket, s ennek folytán az erdélyiekkel 1742 aug. 30-kán intézett leirat szavait, melyekkel Mária Terézia maga hívta fel Erdélyt a Magyarországgal szorosabb egyesülésre, az udvari kancelláriákat egyesített állapotukban megtartani, s az országgyűlés felterjesztését bevárni méltóztatassék. A reactio emberei nem tűrhették e törekvéseket, s megkezdődött az izgatás az unio ellen röpiratokban is stb. A rendek Mária Terézia diplomáját, melylyel némely egyesek nagyraívásának táplálékul, s hogy a két országrész közt annál magasab válaszfal emeltessek, Erdélyt „nagy fejedelemiség” czimével rubázták fel, vizsgálat alá vették, s e czim ellen óvást tettek. A vegyes bizottság is beadván dolgozatát az egyesülés módjairól, a rendek elfogadták s mart. 7-ről nem csak ő felségéhez intéztek feliratot, hanem a magyar országgyűléshez s a magyar főkancellárhoz is irtak. Azonban a főkörmányszék addig halasztotta az okmányok elküldésének kérdését, hogy leérkezett a hitlevél tárgyában tett felterjesztésre a kir. válasz, tudatván a rendekkel, hogy a kancelláriák már elválasztattak, s ezután a rendek, kormányzások és törvényhatóságok minden fölterjesztése a külön erdélyi kancellária útján küldendő fel. Hiába irtak fel újból, hiába folyamodtak a nádorhoz, Leopold főherceghez, a magyar főkancellárhoz, kérvén küzbenjárásukat stb. A pozsonyi országgyűlés 1791 martius 5-én maga részéről is lelkes feliratot küldött fel a szorosabb egyesülés érdekében, s hogy a kancell-

Járák el ne választassanak. Egy 1791. márc. 8-án kelt kir. válaszban kijelentették, hogy a rendeknek a kancelláriák külön választása miatt nincs okuk nyugtalankodni, mivel ez által az 1791. évi 18. törvényzikknek, melyszertől ő felsége és utódai Erdélyt, mint a magyar sz. koronához tartozót fogják birtokolni és kormányozni, se most, se jövőben legkisebb rövidsége se lesz. A pozsonyi országgyűlés aztán elosztott, s az erdélyi is nem sokára; a király Florenczben 1791. május 7-én kelt válaszában az unio ügyét újból a két országgyűlés közti rendez tárgyalásra utasította, s az ekéj újból „függőben maradt”, mig nem végre az 1825-ben megindult reformmozgalmak mind a kormány, mind a közvélemény körében odaérlelék a dolgot, hogy 1848-ban Erdélynek Magyarországgal unióját a koronás magyar király V. Ferdinánd ő Felsége azon év május 11-ről 25-ig sz. a. kelt kir. leiratában a törvényes erdélyi országgyűlés elibe terjesztett kir. propositionok rendűre maga kezdeményezvén, a végleges viszontegyesítés minden törvényes factorok által eldöntetett, s az unio ő Felsége a pozsonyi 7. és a kolozsvári 1. törvényzikkben végleg s visszavonhatatlanul szentesítvén, az tényleg is végrehajtott, miután az erdélyi népképviselők minden Királyhágón inneni törvényhatóságból kivétel nélkül megjelentek az 1848. júliusi pesti közös országgyűlésen, s ott tettelek részt is vettek a törvényhozában.

A IV-dik fejezet címe: „Erdély magyar államjellemé.” A sz. István által alapított magyar intézmények jótéteményei s a magyar történelem fénysegrai egyiránt kiterjedtek örökké Erdélyre is. Ez intézmények alatt közvetlen kapcsolatban 6. 7. évi élt Erdély, s a mohácsi vértanú után Erdély több tiszai megyékkel ép azért vált külön, hogy magyar maradjon, s 147. évi tartott független állam élete alatt is magyar törvények szerint kormányozta magát, megtartá Verböczt, s későbbi törvényeit is a magyar alkotmány és közjog szellemében és alapján hozta. Az erdélyi fejedelmek s osztrák-házbéli királyok közt kötött minden szerződésben elismertették, hogy Erdély a magyar koronához tartozik, s az a koronától el nem idegeníthető, s viszont egyesíthető, sőt egyesítendő. Midőn Erdély részeivel az ősi magyar korona alá visszatért I. Lipóttal, mint magyar királlyal kötött 1691. dec. 4-én két oldalú szerződést, s az erdélyi pragmatica sanctio (1744. 3. t. cz.) s az 1791. 4. t. cz. értelmében az erdélyi s kapcsoló részbeli Karok és Rendek az újonnan beiktatott fejedelemnek — a koronázás és hitlevél kiadása után — mint magyar királynak tették le a hódolati esküt. A Királyhágón tuli nemesség Erdélyben 1848. előtt is szintegy élvezhetők jogait, míg az osztrák polgárnak például előbb honosíttatnia kellett magát. Az erdélyi mánások s a két (római és görög) kat. püspök folyvást tagjai voltak a felső táblának; köz- és magánjog, kormányzat s perlekedés mind hasonló volt. Nemzetgazdasági tekintetben is egy államot képeztek 1848. előtt is; Erdély ugyanazon vámsorompókkal választott el az örökös tartományoktól. Az egyházi kormányzat tekintetében is mindig egységes államot képezett a két országrész; az erdélyi r. kath. és g. e. püspökségek a magyarországi primás alá, illetőleg a kalocsai érseki megyébe tartoztak. Végre Erdély hadügyi tekintetben is egy volt Magyarországgal; ugyanazon újonczadási, s hatarőrségi rendszer lévén, s az erdélyi gyakorlat- és lovas ezredek maga a kormány által mindig magyar ezredeknek tekintvén. Erdély közjoga nem egyéb, mint az egyetemes magyar államjog egyik, még pedig nem rosszabb fele; Erdély története: Magyarország összes történetének egyik legfényesebb darabja. A magyar elem Erdélyben fejcsámra is kedvezőleg áll, s mig a szászok és oláhok szorvasnyosan laknak, addig a székelység tömör tömegben foglalja el ősi területét. A magyarság Erdély földje területének két harmadát bírja, a nagy birtok kizárólag az ő kezén van, s a tudományos és más közhasznú intézetek statistikáját illetőleg, szintén ez arány áll, minél fogva a magyar a közneveltség magasabb fokán áll. A közterhek nagyobb részét a magyarok hordozzák, s jobbadán tőlük telik ki a közkinestár jövedelme. S ha tekintjük a közigazgatás s államkormányzati óvatosságot, vagy megszámláljuk az államférfiak, hivatalképes egyénekét, orvosokat, ügyvédeket, tanárokat, gyógyszerészeket, egyházi-személyeket stb, mind megannyi tény áll előttünk, melyek a társadalmi téren is igazolják Erdély magyar államjellemét.

Imé ez dióhéjba szorított kivonata az önmagában is tömör és adatokban gazdag értekezésnek, melyet nem lehet eléggé ajánlani olvasóink, sőt ellenfeleink figyelmébe, s melynek valódi értékét egy birlapi ismertetés szük terén csak halványan lehet visszatükrözni.

A második közleményben, mint értesültünk, az érdemes szerző (Sándor József) az 1848, 1864 közti korszakot, illetőleg korszakokat ismeretendji, s várható, hogy szintoly alapos és adatgazdag történelmi rajzot nyertünk ebben is, mint a mi-
űt nyertünk az első közleményben. H. S.

Lapszemle.

A „Hon” szerkesztője, Jókay tollából a következő érdekes cikket hozza:

Az erdélyi országgyűlést Kolozsvárra összehívó fejedelmi levél közzé van téve.

E legfelsőbb tény minden bírálaton kívül esik, s ezt most már adott helyzetet kell fogadnunk.

A jobban értesült uralkodó utat és módot kívánt nyújtani alattvalóinak, hogy egy szertelenül összebonyolított ügyet bölcs óvatossággal elintézzenek.

E bonyodalomnak legegyszerűbb megoldásuk lett volna ugyan, azoknak a szigorú törvényességgel való kereszttel végzése; — ámde megvalljuk, hogy ezt mi igazságnak tartottuk volna ugyan; de nem szerencsének.

Mi nem óhajunk a pesti országgyűlésben üres padokat látni. Mi azt óhajunk, hogy a kik helyeiket országgyűléslükön elfoglalják, teljes bizalommal és megnyugvással jöjjenek légyen oda.

És így nem tanácsolhatunk egyebet erdélyi testvéreinknek, mint hogy ugyanazon hazafiai resignatioval, melylyel a nagy-szebeni országgyűlés kapujában megjelentek, elszántan, bár mint minoritás is, hazánk alkotmányáért abban szót emelni, s csak akkor fordultak vissza, midőn a szabad szó elől előre elzárva találtak minden utat; — ugyanazon honfiai bölcsességgel jelenjenek meg a kolozsvári országgyűlésen is, melyben most már az ő kezeikbe van letéve Erdély jövője s vele együtt Magyarországának legközelebbi végzete.

Valóban az erdélyi magyar honfiak bölcsességére van most alapítva legközelebbi jövődünk.

A legmagasabb helyen győzött az elv, hogy Erdély nem téphető szélylyel, azért, hogy egyes rongyaiban a központosítók keretébe illeszthessék; most bizonyítsuk be mi itt alatt, hogy mi sem akarjuk azt szélylyel tépve csatolni magunkhoz.

A reactio meg van fosztva az erőszak és nyilt föllépés hatalmától, de annál inkább kell őrizkednünk tőle, midőn az alattomos ármány és álarozos eselszövény fegyvereivel jó ellentünk.

Ez év szigorú exament tart fölöttünk s kikérdezi tőlünk, hogy mit tanultunk tizenhét év alatt?

A reactio ime most vak dühében oly vigyázatlan volt, hogy egész csatatervét fölfedezte előttünk, dobrauté, hírlapokban publikálta.

A reactio fel fog lépni Erdélyben, először is, mint a liberalismus és legalitás szövetségese. Agitálni fog magyarok és székelyek között, kalapjához tűzött veres tollal, hogy kiegyezhetlen alternatívák álljanak elő, hogy a tért, melyen győzelünk bizonyos, dacból fel se keressék, — rá fogunk ismeri ez alakról, és nem hallgatunk szavára, ismét fel fogjuk keresni azokat a híveket, a kik négyeszer választás után is megérdemlék a közbizalmat, s ötdöször elktüldjük őket oda, a hol elveinknek diadalt, hazánknek jobb jövőt vívhatnak ki.

Majd fel fog lépni a reactio, mint a nemesség, az arisztokratia szövetségese. Büszke szóval fog candidálni olyan helyeken, hol alattomban azzal bujtogat, hogy a magyar alkotmányos érdelem az urbéri terheket akarja ismét a népre visszahozni. — Mi itt is rá fogunk ismeri s rajta leszünk, hogy népszerű, a nép bizalmát bíró hazafiakat nyerjünk meg oly helyeken képviselőkkül, s a gyanunak még az egyéniségekhez kötött külszínét is elkerüljük.

Azután találkozni fogunk a reactióval, mint nemzetiségi izgatóval; ugyanazon alak a magyarok közt lesz magyarabb a magyarnál, a szászok között még azoknál is szászabb, s a románok között ultraromán; pedig se nem magyar, se nem szász, se nem román, hanem közös ellensége mind a báromnak. Mi ebben is rá fogunk ismeri, s kerülni fogjuk a nemzetiségi zsurdósásokat, kerülni fogunk minden praepotentiát, ellenben felléptetjük illető kerületeikben az alkotmányhú szász és román hazafiakat, kik jó rokonaink a közös haza szeretetében, s ilyenek sokan vannak.

És végül látni fogjuk a reactiót, mint szájhósti, ki éretlen gyűlévészek élén, tele torokkal iparkodik tulkiabálni azoknak csendes tanácskozmányát, kik valóban szemébe néztek elégszer a halálnak, mint az élet urainak; a reactio meg fog jelenni a demagog szerepében, hogy ürügyet szolgáltatthasson ellenségeinknek azon gyáva kifogásra, hogy a tanácskozmány terrorizálva volt, hogy a követelek életét a forradalmi tömeg fenyegette, hogy a batározatok erőszakos nyomás alatt születtek. Itt is ráismerünk, s ki fogunk oltani kezében a kanócsot.

Ha pedig az országgyűlésen együtt leendünk, akkor nincs többé szüksegük erdélyi hazánfiainak a mi jó tanácsainkra; hiszen ő maguk oly végzett tudorai a politikai bölcsészettnek, a kiktől mi taoltunk mindenha.

Meg vagyunk a felől nyugodva, hogy a kolozsvári országgyűlés úgy fogja nehéz feladatát elvégezni, hogy abból senki keserűséget, teljesületlen hagyott jogos vágyak miatt, hazavinni nem fog; s mig egyfelől az uralkodó által adott helyzet elfogadásával, annak jó akaratú kormányát lehetővé teszi, egyuttal alkotmányosságunk jogfolytonosságának megtartására is találand helyes utat és módot.

E biztató reményvel néz most a Királyhágón innenről minden szem azon Erdély felé, mely annyiszor volt közös hazánknek közös bölcsesége és közös fájdalom, s melyet, hogy ismét hazánkhoz visszacsatolni óhajunk, Isten úgy áldjon bennünket, mint a hogy erre legfőbb indokunk: a testvérhazánk közös erőfeszítésünk által megalapítandó boldogabb jövője.

Kül- és belföldi levelezés.

Dobokamegye. Szamosújvár, sept. 16.

Ma d. e. 1/2 11 órakor történt meg Dobokamegye kormányzatának átadása alkotmányos föispánunk mlt. báró Bánffy Dániel urnak, volt administrator mltgós Buttyán László ur által az összes megyei tiszti kar jelenlétében.

Megható volt látni, és hallani az átadási és átvevési perczben szemtanuvá vált modort, mely csalhatlan tanujele vala azon minden elfogulatlan kebel által bevallani kellett igazságnak, hogy mindennek orvossága egyedül az idő.

A méltóságos tanácsos, volt administrator ur följefejtette a nehézségeket, melyekkel kormányzata alatt a bureucrat kormányrendszer előszabványai értelmében küzdenie kelle, jobbadán az eke mellől összealkotott tiszti karával, szerencsét és kitarást kíván báró föispánunknak. Főlemlíté részletesen a megye 1862-ön inneni működéseit, és a közigazgatás, ugy szintén a törvényszéki osztály állását, és teendőit.

Báró föispán urunk tapintatlejes szavakban tükrözé élénk a helyzetet, korszelmet, és alkotmányos életünknek helyre állítására célzó atyai intézkedését a fejedelemnek, mintegy azt fejezvé ki, hogy az ige közelit a megtestesüléshez, hasonlatot tevé az eddig tévton haladó és törvényes térről lelépett nemzetek, és a szívárvány után hasztalan futkosó gyermek között, mely utolsó, miután ábrándos vágyait megsemmisültek látá visszatért az apai házból, melyet agyréme vele elhagyata. — Hátározottan kifejezé, és óhajta báró föispán urunk, hogy a tisztviselői kar hagyjon fel az állampolitikával, melynek elődöntésére illetékes férfiak hivatók, és egyedül és kizárólag hatásköré és hivatósa ernyedetlen szorgalommal betöltésére szoritkozva, a közjónak, népnek, hazának és önmagának csakis az általa képviselt körben szolgáljon, ebben és nem más értelemben biztosítván számokra a méltánylás és elismerést. A bírói kart intette, miképp a helyett, hogy porre üsztönözne a népet, hasson a békére hű eljárása által stb.

Megható volt látni a tisztikar arczán a megelégedés és türelmet vesztett várakozás, valamint a bizonytalanság lélektani jelvényeit vegyülteleg sugárzani, mintha kérdezték volna egymástól, és felelték volna is hallgatagul, hogy a mi eltölt azt tudják, de a mi történet, azt csak homályban gyanítani merészek.

A párbeszéd után a m tanácsos ur és báró föispán urunk kezét szoritva, a tanácsos ur bemutatá tisztikarát, és azután éljen kiáltások közt az ünnepélynek vége lett.

Gerend, sept. 15.

Talán nem lesz elfeledve, különösen a t. cz. köznység azon része előtt, kik súlyosabban valónak érdekelve, hogy az emlékezetes 1860-61-ben az ország különböző részein alakult gyujtogatós bandák tüzék, még pedig tervszerint gyalázatos mesterségeiket.

Egy ilyen proletárokból álló gyujtogatós banda által rémtülésben helységünket is, rendszeresen gyujtogatva a falu különböző részein, mig nem derék román lelkészünk, kihez már proximus ardebat Ucalegon nyomra vezetése után sikerült alkotmányos szolgabíró K. J. urnak a hat tagból álló bandát kikeríteni. A bűnösök kivallottak mindent szépen, csak azt nem, hogy a privat gyönyörűségein kívül, minő sugallatból tették a gyujtogatást. Mindamellét érdemükhez mértén elvették méltó büntetésüket, s kik még nem mentek át a menyei itélőbíró benignizálása elibe, Szamosújvárt ülnek, vagy az aradi sáncokban szenvedésnek. Felettünk pedig csendes nyugalom honolt, mig nem folyó hó 11-dikén fényes délben a néha gróf K. S. féle csűrös kertben minden gyanítható ok nélkül a legsűrűbb helyen egy közbeneső szalma kazal a közepén, a földtől fél ölnyre kigyuladt. Előbb a cséplőkre volt a gyantu, hogy az ők vigyázatlansága miatt ütött volna ki a tűz, később azonban kislült, s a negyedik nap dele még inkább igazolta, hogy a gyujtás szándékos és tervszerint történt, hogy a jámbor haszonbérőnek mindene hamvba boruljon. Szerencsére teljes szel esend uralkodott, s így bár nagy áldozattal, három nagy szalma kazal elégsébe után sikerült a tüzet elfojtani. A tüzoltásban kitünőleg viselték magukat minden helybeli birtokosok és községi tagok, de különös köszönetet kell szavaznunk hadrévi birtokos mltgós Szilvási urnak, ki a tűz kiáltésán azonnal löhalálában átküldvén számtartóval feckendőjét, ennek és a helybeli gyöngö feckendő segélyével sikerült a legveszélyesebb helyen álló nagy asztagot, melytől minden idej és tavalyi gabna és takarmány estrüstől együtt menthetlenül oda égett volna, szerencsésen megmenteni, s így a tűz tovább terjedésének gátat vetni.

Alig mult el az első ijedelem, már a negyedik napon megint fényes délben újabb tűz gyuladt ki a reform. lelkész csűrös kertjében. Itt is egy oly helyen gyujtatott meg egyik széna kalangya, melytől bármely irányban csűrűstől együtt minden takarmány-készlet megsemmisüljön.

Itt miután az északi szél a tűz kiáltése előtt és alatt is a legborzasztóbban dühöngött, talán sikerült volna a gonosz indulat türekedése, ha a nagy részvét és feltülmulhatlan önfeláldozás még a

pusztító elemekkel is nem tudott volna dacolni. A legelső harang kongásra ugyanis az egész helység teljes népsége nagyja, és kicsinye, ifja és öregje, férfi és nőnemen levő tagjai a vész helyére robantak, még pedig nemcsak bámulni, hanem mindenki kezében vízzel telt edényvel oltani. A tulajdonos, a román lelkész, és több birtokos urak helyes vezénylete mellett egyrészt besztolta a veszélyben, és szalmás gabonával tele volt csűrűt, s a mellette álló és a szél-irányban a tüzzel szembe levő szénakalángyát ugyszólva a lángok égető lobogásai s a füst fojtásai között, s azokat vizes ponyvakkal behorítva, s folytonosan locsolva mentesíték; a másrészt az égőtől harmadik, (mert már a második égett) kalángyát egy néhány percz alatt hangya-gyorsasággal tovább szállítá, mig ezalatt sikerült egy néhány vállalkozó ifjunak és közgazdának hátulról, minthogy a dühöngő szél előre, s jobbadán a föld-felé nyomta a lángot és füstöt, a létrák segélyével a két égő kalangya tetejére felhordott vizes deszkák- és ajtókra fölmenni, s onnan felülről a folytonosan hordott vízzel a tüzet ugyszólva vízbe fuasztani. Így sikerült a helység egész alsó felét végveszélylyel fenyegető égést alig egy rövid óra alatt merőben elfojtani. Hogy kik tették ki különösen magukért? Bajos lenne előszámlálni, mert itt mindenki a legáldozatkészebb szolgálatot teljesítette; szóval ugy viselte magát az egész község, hogy bármely francia tüzoltó-társaságnak dicsegetére szolgált volna. Daczára annak, hogy a tűz ily hamar eloltott, s a kalangyaszenének alig égett el fele-fele; a tömérdek víz, füst és perje által haszonvetetlenné lett a megmaradt rész is, s így mintegy 14-15 szekérnyi pompás réti virágszóna lett semmivé. Ugy tudjuk, hogy a lelkész kalangyái biztosítva voltak az „erdélyi jég- és tűzkárméltó társulatnál”, s így ezen társulat igazgatósága méltán dicsegetet mondhat Gerend lakóinak, midőn a tűz erőlyen elfojtása által, a többi számos biztosított tárgyakat megmentették. Mint rendesen minden égésnél csaknem mindig szokott történni valami mellékes szerencsétlenség; ugy itt is történt. Hála azonban a gondviselésnek! minden nagyobb veszély nélkül. Egy szolgáló ugyanis a lelkeszi udvaron a kútból vizet meritendő lévén, éppen akkor ejtette a kúba a vedret, midőn „tüzet, és vizet” kiáltottak, s annyira megjédt, hogy a négy öles mélységű kúba ugrott a veder után. Szerencséjére a kútvize fölölnyi volt, s így a megázáson kívül más baja nem történt. Sokaknak haja, bajusza s szempillái perzselődtek össze, de ez mind csekélység volt azon nagy örömhöz képest, hogy a vészteljes tüzet elolthatták.

Ha minden égések alkalmával ily lelkesültség és áldozatkészség uralkodnék, ugy sokkal kevesebb szerencsétlenség történne.

Egyik égést illetőleg is semmi gyanu sincs senkire; azonban általánosan elterjedt vélemény, hogy a hydra feje még nincs leverve, s talán a régiebbnek egy új sarjadéka nőtte ki magát, s így általános félelem lepte meg helységünket.

Ha ez áll, ugy nem sokára másutt is hallani fogunk hasonló szomorú eseményeket, s így a politikai igazgatásnak jó előre kellene gondoskodni az ellenszerekről. Mint ilyeket ajánlanók mi: 1) Az éjjeli és nappali szigorú örkődéseket. 2) A tűz esetére azonnal a harangok félrevertését. 3) Hogy minden háznál célszerű helyen álljon legalább egy hordó vízzel teli. 4) A vész kiáltésekor tartozzék mindenki, különösen pedig a nők s nagyobb gyermekek hazulról egy eseber vizet vinni a tüzhelyére; a férfiak negyed kapitányok vezénylete alatt horgokkal, villákkal, létrákkal jelenjenek meg. 5) A vízfeckendők káddal s bőrvedrekkal, hol nincsenek szerzetessenek meg, s alkalmas egyén felügyelete alá adatva, azonnal a helyszínére vitessenek. Ennyit legalább minden helységben ki lehet vinni, s ha a felügyeletre nézve az előljáróság felelőssé tétetik, életbe is léptethetni azonnal. Így nemcsak a biztonság leszen nagyobb, s a szomorú eredmény kevesebb, de minden bizonynyal a gyujtogatások száma is kevesedni fog. E mellett tartsa morális kötelességének, minden intelligens egyén a népet capacitálni a tüzvész elleni biztosításokra nézve. Hej! sok ember van olyan, hogy a mit az év 52 vasárnapján a korcsmákon elveszteget, abból minden vagyonát egy évre biztosíthatná; miből azon haszon is háromolna, hogy mentől nagyobb lenne a biztosítók száma, annál inkább szállana a biztosítási díj. r. l.

Különfélek.

— A mint értesültünk, a kir. főkörmányszék már megállapította a nov. 19-re hirdetétt országgyűlésre legf. meghívás végett felterjesztendő királyi hivatalosok névsorát. E fölterjesztésben nem csak a még élő régiebb kir. hivatalosokra, hanem azokra is tekintettel volt a kir. főkörmányszék, a kiket ő Felsége a feloszlott 1863-64-ki szebeni tartománygyűlésbe kinevezett volt, s általában kiváló méltánlyattal viseltetett valamint a különböző nemzetiségekre, ugy a külön hitfelekezetekre is: mibe minden ajku és vallásu honpolgár annál nagyobb elégtültséggel megnyughatik, mivel — mint halljuk — a nevezett ajánlat a kir. főkörmányszék tanácsülésének teljesen egyhangu határozata által jött létre.

— Tegnap, sept. 20-dikán délután 3 órakor kezdődött a ment végbe az idei első napi löverseny. A közönség részéről érdeklődésnek örvendő jele gyanánt tekinthető azon körülmény, hogy dacára a kedvezőtlen hideg mogorva időnek, mely eleitől végig havas-esővel fenyegetőzött, mégis szép számú néző-közönséget gyűjtött ki, noha a nagy díjak a második (péntek) napi futtatás alkalmára valának kútvéve. A futások eredményei következők valának:

I. Vadászverseny, 500 frt. E díj föltételeit a választmány az idén szabadelvű reformok szempontjából olyképp módosította, hogy arra a Királyhágón teli lovak is futbassanak, s az indulást se kötötte többé 4 ló nevezéséhez. Majdnem megfoghatatlannak tetszik tehát előttünk, miért, hogy e díj fölszabadásához a csoportosabb nevezések iránti reményeinkben csalódnunk kellett. A Királyhágón innen s túl még inkább számos jó vadászlo van, s még is csak egy nevezés vala, b. Podmaniczky Géza „Madaras” nevű sötétpéj, idős félvér méne, mely a pályát egyszerűen körüllovagolva minden kűzdelem nélkül nyertes lón.

II. Második osztályú császárdíj 300 arany. E díjra négy ló indult: gr. Bethlen Károly „Emma” nevű tr. kanczaja, gróf Bethlen Sándor „Vilma” nevű tr. kanczaja, s „Hariz” n. 5 éves tr. k. s b. Wesselényi Ferencz „Antár” nevű idős tr. méne. Csinos mezőny, szíves indulás, és érdekes veredések vala ez. Tekintve azt, hogy „Antár” már több ízben elvitte e díjt, s az idén is jó állapotban jelent meg a gyepen, a kűzdelem eredménye kétséges vala, s izgatott látványt nyújtott. Elsőnek érkezett be, s elvitte a díjt gr. Bethlen Sándor „Hariz”-a, második „Emma”, s csak harmadik „Antár.”

III. Versenyegyleti díj 50 arany. E díjra öt ló indult, s szintén igen érdekes futás vala. Nyertes lón Semsey Lajos „Doubtfull” nevű idős, sötétpéj, félvér kanczaja, mely pedig a másodiknak érkezett „Madaras” és id. gróf Teleki Domokos „Kisasszony” nevű kanczaja s b. Wesselényi Farkas „Raro” nevű ménében oly verseny-társakra talált, melyek kétségessé tették az eredményt.

IV. Elegyverseny, indítványozta gr. Bethlen Sándor és b. Podmaniczky Géza. Hat ló indult, valamennyi nem-idomított. Nyertes lón Tisza László 7 é. tr. heréltje, mely ifj. gróf Bethlen János által lovagolva, versenytársainak messze hátrahagyásával kitűnően érkezett be elsőnek.

A császárdíjra nyertes „Hariz”-on Somi Sándor magyar lovász állt, a mit csak azért említettük meg, mert még most is sok tekintetben az az előítélet uralkodik, hogy csak angol jockeysk értenek ehhez a valóban nem könnyű mesterséghez, melylyel egy nemes fajta ló sebessége és kitartása oly nehéz próbára tetetik.

* A nyári egyhangúságból végre kinőttük magunkat. A kormányzások elhelyezése, a most folyó löverseny új szint adnak városunknak. Az idegenek száma, ha nem is éppen nagy, de nagyobb, mint utóbbi versenyekben.

Δ A Redout nagy termében tegnap tartotta a Follinusz operette társulata első előadását. A közönség elég szép számmal gyűlt össze, de még sem elég arányban a löverseny-saisonhoz. Az előadást a „Hadi fogoly” című elég csinos francia vígjátékkal kezdték meg, a kozakos történet azonban olyan közönyös hangulatba ejtette a közönséget, a minőbe még nem láttuk soha. Hiába játszta Follinusz a legsikerültebben a tábornoknét, P. Szabó Pepi asszonynak minden buzgalma s jóakarata nyomtalanul látszott a közönség előtt elveszni, hiába jött Szabó Ödön ur, ez uttal mint vendég, a legimposantabb modorban ki, a közönségre mintha át ragadt volna azon kaukaszai kedély-hangulat, melyben e mulattató vígjáték hősnői szenvednek a darab kezdetén. A tér szűke miatt ezuttal csak vendégünk működéséről szólunk bővebben, ki színházunknak jövőre tagja lesz. Szabó ur a vidéki kisebb társulatoknak úgy látszik jó használható tagja volt, elég otthonoságot hozott kisebb színpadokról, de félünk, hogy magával hozott egy rozg fogást is, melylyel a provincián lehet talán debatirozni, de színpadunkon már nem. E rozg fogás — első fellépéstől itélve csupán — az ugynevezett nagy garral való játszás, egy kis hányavetés, mely egyik legtrubb hibája volt Szathmárinak is. Első megjelenésén például látszott, hogy magára akarja vonni a közönség figyelmét minden áron, mintegy fiatal oroszán kapta fel fejét, s otthonossága érzetében mintegy kérdeni látszott: „nos hát hogy tetszem?” Ez a megjelenés a provincián minden kisebb színpadán halás közönségre talált volna, csak Kolozsvárt nem, s nem fog találni jövőre sem. Szabó urban van tehetség, s ezzel párosulva bizonyosan bír elég szerénység-, jóakarata s buzgalommal is, melyekkel egykor elfoglalhatja kompetens terét. A külső elég ajánló, hangja éreces s az idő majd lesimítja színpadunkon modorosságait is, s így reménytel nézünk jövőre elé. A kis vígjátékot Offenbach egyik legkedvesebb zenéjű operette, a „Dajka” követte. A czimszerepben végre sikerült P. Szabó Pepi asszonynak kiragadni a közönséget egyhangúságából, a trombita dal megtette hatását, a közönség tapsokba tört ki. Odry ur a sapeurt szépen játszta, még szébben énekelte. Dalnokinak Gargailon szintén a jobb szerepei közé tartozik. Tóth Soma volt ma azon szeren-

esés ember, ki a bázi urban mosolyt tudott csalni a közönség ajkára.

* Bánfi-Hunyadon küzelebről a műkedvelők nagy sikerrel adták elő Nagy Ignác „Véletlen találkozás” és Kovács Pál „Propter certum quoniam” című vígjátékát. A műkedvelők között tudósítók Varju Róza, Máthé Oillia, Horváth Leontina kisasszonyok és Kaszó D. Fornett, Fekete Pál, Horvát Sándor, Török Bertalan, Hory Béla és Tolvaj Benedeket emeli ki, kik egyenként szép sikert mutattak fel. A rendezés érdeme Gyarmathi Zsigmond urat illeti a műkedvelő társulat nagy buzgalma igazgatóját, ki mindent elkövetett, hogy az eredmények megfelelően anyagilag a várt reményeknek megfeleljen.

— A Sz. Udvarhelyi casino-egyletnek, a következő october hó 1-sőjén évi rendes közgyűlése leend, mi is az illetőknek hivatalos tisztelettel adatik tudtal e becses Közönségben, a választmány határozatából.

Zajnos Ferencz, s. k. titkár.

A „Növendékek Lapja” ügyében

A „Növendékek Lapja” tisztelt szerkesztője és kiadója azon hazafias ajánlatukat terjesztik bizottságunk elé, mely szerint hajlandók lennének már is közrészvétnek örvendő ifjúsági lapjukat a népiszkoláknak is hozzáférhetővé tenni; nevezetesen elhatározták: minden négy előfizetőre egy ingyen példányt adni, s egyszerűsített felosztást és bizottságot, hogy közhasznú vállalatukat ajánlaná a néptanodák tisztelt vezetőinek és előjáróinak.

Bizottságunk mélyen érezi, mily nagyfontosságú a népiszkolai tanulók összes szellemi erőinek fejlesztésére, érzelmeik nemesítésére, kedélyöknek minden szép, igaz és jó iránt fogékonytételére, hazánk és irodalmunk kincseinek becslésére a pädagogiai tapintattal megválogatott s a tanuló felfogásához alkalmazott olvasmány, — melyen a növendék a legnemesebb időtöltés mellett értelmesen és kifejezéssel megtanuljon olvasni, a tanítói erő hiánya és a tanulási idő korlátoltsága miatt csak töredékes tudás lézágait kitölteni, s a hosszúság ismereteket kellemes modorban elsajátítani stb. Ily meggyőződés mellett a legkárosabb hiánynak tartá bizottságunk, hogy a mi néptanodák növendékei eddig az ismeretek roppant országának majdnem csak egy kis körébe voltak szorítva, t. i. az énekeskönyv, káték, legjobb esetben szentkönyvünk olvasására; mely nagybecsű könyvek, a mily épületesek az érettebb ifjak és felnőttek erkölcsi és vallásos nevelésére, szintoly szárazak s részben felfoghatatlanok a kiskorú gyermeknek.

Ezért sietett bizottságunk mindenek előtt e hiányon egyelőre azáltal segíteni, hogy ügybarátait egy „Népiszkolai olvasókönyv” szerkesztésére és kiadására serkenté. De egy ilyen néptanodai olvasókönyv csak a legújtanosabb ár mellett válhatván közkeletűvé, e körülmény miatt szük keretében sok érdekes és tanulságos olvasmány nem foglalhat helyet. És ha olvasókönyvünk nagy hiányon segít, az olvasást megkedveltetni, a nyelvtanításnál alapul szolgál, nyelvünk és irodalmunk iránt a tanuló szeretetét, vágját fölébreszteni, — mi természetesebb, minthogy gondoskodjunk kell a növendékek továbbbi olvasmány készletéről is; gondoskodjunk a néptanoda tíres könyvtáráról, s alkalmat nyújtani az élet napi szükségével küzdő szegény néptanítónak, hogy legyen magának is mit olvasni, és olykor-olykor növendékeinek is igényeikhez dolgozott érdekes tárgyakat felolvasni, továbbá magá a kisebb gyermekekkel foglalkozik, egy-egy érettebb tanulóval a felsőbb osztálynak olvastasson, s a szorgalmas tanulóknak pedig magánolvasásra adjon.

Ily sokoldalú hasznát látván bizottságunk a növendékek olvasmányának, nem kétkedik a „Növendékek Lapja” tisztelt szerkesztője és kiadója főnebbi hazafias ajánlatát maga szerény támogatásával is a néptanodák tisztelt előjáróinak becses figyelmébe ajánlani, s az ügy érdekében fölkérni, hogy méltóztatassanak ezen életrevaló lapot s illetőleg méltányos ajánlatot felkarolni. A szerkesztő és kiadó minden négy előfizetőre egy ingyen példányt ajánl fel. Ennek gyakorlati kivitele kétképpen történhetik: vagy négy tehetősebb egyház megrendel négy példányt az előfizetési áron (egy egész évre 5 újfrt), s a felüljáró ingyenpéldánnyal egy szegény egyház iskoláját ajándékozta meg, vagy öt egyház egyesítse öt példány hozatására, s akkor négy új forintba jöne egy-egy példány.

Az erdélyi év. reform. népiszkolai bizottság. Elnök Nagy Péter, egyházkerületi k. főjegyző. Bizottsági tagok: Gáspár János, n. nyedi tanár és képezde igazgató; Szabó Sámuel, m. vásárhelyi tanár; Indali Péter, bizottsági jegyző; Jancsó Lajos, kolozsvári s. tanár.

A fenebbiekhez kevés mondanivalónk van. A nagytekintélyű bizottság szíves ajánlatát azzal igyekszünk kellőleg megköszönni, hogy lapunkat minden tekintetben folyvást előbbre vinni törekszünk, alakját tehetősebbnek szerint ékesítvén, tartalmát a legjelesebb és szakértőbb írók dolgozataival látván el.

* Népiszkolai olvasókönyv, írták Gáspár János és Kovács Antal. 1-ső kötet: az alsóbb osztályok számára, ára 30 kr.; 2-dik kötet a felsőbb osztályok számára, ára 30 kr.

Ki kell fejeznünk, hogy a fennehírtetted vezmény csak is a néposkolákat illeti.

Lapunk ára:

1865. april-december (9 hónap) 4 ft.
1865. octobertől 1866. octbrig (egy év) 5 ft.
Évnyegyenként 1 ft 50 kr.
Kolozsvárt, sept. 20-án 1865.
Stein János, Réthi Lajos,
kiadó. szerkesztő.

Politikai hírek.

Angolország. Irlandból mindinkább esodálatos hírek érkeznek a „feniek” működéséről, kik, köztudomás szerint, Irlandot fel akarják szabadítani az angol iga alól. Ha az ir lapok mindnyájan nem örültek meg, jegyzi meg egy német lap londoni levelezője, vagy pedig játékot nem tiznek velük, egy a nevezett szövetség komolyan gondol egy közeli kísérletre. Hogy száz meg ezerszáma gyakorolják magukat éjente, sok fölül ismétlik. Érdekes a következő közlemény Corkból: „Fiatal emberek érkeznek ide folytonosan Amerikából, jól ellátva tőrökkel, rövid kardokkal és revolverekkel, nyíltan kimondván, hogy mint „feniek” jöttek közreműködni szigetünk felszabadításánál. — Állításuk szerint Amerikában hajók állanak készen, hogy 50,000 barczost hozzanak át, s minden készen van. A liamericki „Chronicle” írja: „Az utóbbi 14 nap alatt Tipperaryban lakó emberek leveleket kaptak az Egyesült Allamokban tartózkodó rokonaitól a leg-határozottabb biztosításokkal, hogy az expeditio legközelebb meg fog indulni.” Egy jó fiu anyjának utíkölségét küld azon sürgős kérelemmel, hogy rög-tön induljon meg, mert mielőtt 4 hét elmúlva, megkezdődik a véres munka Irlandban. Ismét egy másik írja: az 50,000 irlandihoz már több mint 20,000 amerikai csatlakozott; pénz- és hajókban kannibáli böszeg uralkodik.” Természetesen itt sok lehet a túlzás, de úgy látszik, maga az angol kormány sem veszi oly könnyen a dolgot. Dublinból jelentik ugyanis: „Cork Reporter” szerint a kormány két nagyobb hadihajót rendelt több ágyunaszáddal Barutry Bay és az ország nyugoti partja felé. Fölösleges megjegyezni, hogy a „feniek” netáni kísérletét a legcsekélyebb eredmény sem követné.

Franciaország. Páris, sept. 11. Ma adta Izabella királynő vissza a san sebastiani látogatást Biaritzban, a Villa Eugeniában. A spanyol felségek kíséretében volt az asturiai hg, Izabella infansnő, s a San Sebastianban udvarokat képező egész főrangú személyzet. Megérkezésük 3 1/2 óra vala jelentve. A császár 3 órakor a pályaudvarba mene, a királynőt üdvözölni, kit megérkezése után a császárné a Villa Eugenia lépcsőjén fogadott. Nehány perczet pihenésre használván a magas vendégek, a császárral és császárnéval, s egész kísérettel Bayonneba kocsiztak, az ottani székesegyházat meglátoginták. Megérkezéskor a csapatok fegyver alatt állottak, s a lakosság élénk üdvözlésével nyílvánítá rokonszenvét. Esti 7 óra tájban visszaérkezvén Izabella királynő, elfogadta a bemutatott személyek hódolatát. Beestledvén, a város lakossága saját ösztönéből kivilágítja a házakat, s a tengerparton pompás tűzijáték volt. 10 1/2 órakor a császár és császárné elkiséré a királyi családot a vasúthoz, s a királyné még az nap elérkezhetéit a spanyol földre.

A „Liberté” egy szállongó bírről tesz említést, mely szerint az államministerség megszüntetnének, s lényeges változások történnének a ministerium személyzetében. Rouher pénzügy-, Hauszmann közmunkatgy-, Ollivier bellügyminister lenne. Ezentul minden minister maga fogná a kamara és senatus előtt képviselni illető osztályát. Ugy hallani, hogy a császárné hathatósan pártolja ezen tervet. Más terv szerint meg minden ministerium főtitkárnak tiszte lenne ezentul a senatus és törvényhozó testület előtt az illető felvilágosításokat adni. Azonban sok fontosságot az efféle híreknek nem lehet tulajdonítani.

Az „Opinion Nat.” egy idő óta gondosan foglalkozik a porosz politika taglalásával, minthogy Porosz- és Franciaország szövetségének lehetősége lebeg szemé előtt. Az „Opin. Nat.” annak föltevéséből indul ki, hogy olyan nagy állam bizottságához, mint Franciaország, éppen nem szük-séges, hogy az kis államoktól legyen körülveve. mint Thier politikája tartja jónak egy Német, mint Olaszországgal szemben. Sőt ezen tételt állapítja meg Gueroult: „Minél hatalmasabbak a szomszéd államok, minél jobban ellensúlyozzák egymást azok erői: ennél valószínűlenebbek a köztük kiütethő háború. E szerint tehát az egységes Olaszország kevésbé veszedelmes Franciaország békéjére nézve, mint a szétdarabolt, a mely három századon át volt az Austria és Franciaország közötti háborúk harcmezéje. Franciaország bizonyára kevesebb meggondolással törne be Belgiumba, mint Angolországba, s Austria és Poroszország bizonyára nem mentek volna olyan jó kedvvel a háborúnak, ha a gyenge Dánia helyett a hatalmas Oroszországgal lett volna bajuk. Az nagyon tisztán áll — mond az „Opinion Nationale” — végül, miszerint Poroszországnak, hogy minden nagytrőrt tervét megvalósíthassa, szüksege van Franciaország szövetségére, avagy legalább jóakarata. Innen magyarázható az a bizonyos közeledés, vagy legalább közeledésre való vágyódás, a mely eddigelé csak némi gyenge

jelekből kivehető. Másrészt el kell ismerni, miszerint Angolország téttlenül maradása s roszakarata, melyet a lengyel kérdésben tanúsított, a francia kormányt önkéntesen passiv magatartásra bírta a dán ügyben, a mely most megkönyviti a Francia- és Poroszország egymáshoz közeledését. Franciaország, a nélkül, hogy eltért volna ebbeli elvétől, miszerint a herczegségek lakosságának kívánsága meghallgatandó volna, a dán kérdésbeni visszatartózkodó magatartása által számos aggodalmat eloszlatott Németországban, s nagy népszerűséget szerzett magának. Ebből az a következtetés, hogy a mióta Poroszország Európában nagy szerepet játszik, jóformán most először vált lehetségessé a Franciaország és Poroszország közötti szövetség, mely mindkét részről komoly indokokkal támogatható.

Olaszország. Florencz, A tartományi választások Florenczre nézve azon meglepő eredményt szolgáltatott, hogy a clericális párt szigoru disciplinája és erős részvétele folytán jelöltjeinek nagy részét keresztült vitte. Ez intés a liberális pártnak, hogy a közlebbi követi választások alkalmával erejét ne forgácsolja. A „Diritto” már fejtegeti a következményeket, melyeket a clericális többség létrejött Olaszországra nézve előidézhetne: reactio vagy dictatura, vagy forradalom. Az országnak loyális, szabadelvű és Olaszország egységére törekvő kamarára van szüksege.

A „Gazz. di Firenza” határozottsággal akarja tudni, hogy fell. a Rómában fekvő francia megszálló hadseregnek e hónap vége felé vissza fogják önnét hívni. Antonelli bíbornok a francia követségi titkár által értesített erről, s csupán arra szoritkozott, hogy tudomásul vette e közlést azon észre-vétellel, miszerint a sorozásos lassu menetelét folytán nem lesz képes az említett határidőre a római állam megvédésére szükseges elegendő erővel rendelkezni.

Róma, Boggio castelgandolfoi fogadtatását a pápánál, mely e hónap elején ment végbe, s Rómában és Olaszországban némi felltűnést okozott, — sajátságos homály fedi. Boggio, köztudomás szerint természetes fia Cavournak és barátja az olasz egységnek. A „Czas” f. hó 7-ről kelt római tudósításai szerint a kihallgatás két óráig tartott, s diplomaiat körökben híre jár, hogy a tárgyalások Róma és Victor Emanuel kabinetje közt ismét megkezdettek. Mindenesetre, állítja a levelező, e kihallgatás a f. hó 25-diki consistoriumban teendő pápai allocutóra és a pápai szék magatartására, a jövőben, nem lesz befolyás nélkül. Boggio jelenleg első szónoka Olaszországnak s „aranyaszájú” melléknevet bír, s azért nem is lehet esodálni, hogy a római conservatívek fel vannak izgatra a pápával tartott értekezése folytán. A római főpapok nagy része folytonosan retteg, hogy a pápa, a „haza” szó által megvesztegetve, végül még ki fog békülni Olaszországgal. Sőt egy bizonyos rend néhány szónoka a templomban a „haza” kifejezést pogányoknak nyílvánította. A pápa, a „forradalom” által uralva, azaz a nemzetiség érzelmé és azon akarat által lelkesítve, hogy ne a kabinettel, hanem a népekkel szövetkezzék — ez a rémkép, mely a római főpapok nyugalmát zavarja.

Lengyelország. Varsóban, sőt az egész országban a legnagyobb kiábrándulás uralkodik, a Constantin hg látogatásához köztöt annyiféle reményekre nézve, most ezekből egyetlen egy se valósult meg. A hg elutazott Moszkába, a nélkül, hogy a hadi állapot megszüntettetett volna; a polgári kormányzattal legkevésbé sem törődött, még csak küldöttségeket se fogadott el, hanem csupán a katonai dolgok szervezésével, nevezetesen a tűzéri és vaterereditési dolgokkal foglalkozott.

Ujabb. Kiel, sept. 17. Manteuffel tbk tegnapelőtt így nyilatkozott: Nem Németország egységének eszméje, hanem a német nagyhatalmak szövetsége határozza el Németország jövőjét. Észak-Schleswignek Dániához szító lakossága, ha esendesen nem viseli magát, kényszer utján beszállásolást kap.

London, sept. 16. A kormány intézkedéseket tesz, hogy a feniek messzre elágazott összeesküvése ellen egész erélylyel fellépjen. A csatornai hajóhad Irland nyugati partjához érkezett, s szigoruan fog rá fellügynelni.

Hamburg, sept. 16. A „Hamburger Ztg” kieli levelezése szerint Manteuffel altábornagy tegnapi beszédet tartott a bevonuló osztrák katonasághoz és emlékezteté azt a szövetségesek 1864-iki győzelmekre; ezen győzelmek emlékére alapították a szövetségesek ama háromszint (fekete, sárga, fehér), melyet közülök mindenki visel, s mely előtt az 1848. s 1849. években forradalom és esküszegés által beszenyeztet háromszint (fekete, vörös, sárga) porba dült.

Távirati tudósítás a bécsi börzéről.

September 20-án: 5%, Nemzeti kölcsön 100 frt 71.96.—5%, Metalliques 100 frt 67.60.—Bank-részvény 778.—Hitelintézeti részvény 200 forint 174. London 10 ft st. 100 frt 23 1/4 kr 108.80.—Ezüst 107.75. Cs. kir. arany 5.13.—1860. kölcsön 87.35.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DÁNIEL.

